

KAPITEL 4 / CHAPTER 4⁴ MODERN SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF PHYSICAL THERAPISTS

DOI: 10.30890/2709-2313.2024-26-00-018

Вступ.

Активний розвиток реабілітаційного напрямку, зміни нормативно-правової бази діяльності стали поштовхом для перегляду та затвердження нових освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів і магістрів спеціальності 227 «Фізична терапія, ерготерапія». Однак, модернізація нормативної бази не вирішила всіх нагальних проблем підготовки фізичних терапевтів у закладах вищої освіти. Подальше становлення спеціальності в Україні супроводжується активним обговоренням питань методологічного, професійно-прикладного характеру. Задоволенню вимог українського суспільства до професії «фізичний терапевт» покликані сприяти нові моделі підготовки таких фахівців з позиції компетентнісного підходу та з урахуванням останніх рекомендацій World Confederation for Physical Therapy [2].

Становлення і розвиток системи професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах, базуючись на позитивних здобутках зарубіжного досвіду, дозволяє усвідомити суспільну необхідність якісного оволодіння фізичними терапевтами професійно орієнтованими знаннями, вміннями та навичками, особистісними і професійно значущими якостями, зокрема комунікативними й організаційними здібностями, творчим потенціалом та емпатією, що дозволить їм ефективно застосовувати засоби науково-дослідної роботи та засоби фізичної реабілітації при роботі у мультидисциплінарній команді фахівців різного профілю [1,7,8].

4.1. Аналіз професійної підготовки

Актуальність і доцільність дослідження професійної підготовки майбутніх

⁴*Authors: Korchinski Vladimir, Ponomarenko Nikolai*

фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах детерміновано необхідністю подолання суперечностей, що виникають між: об'єктивною потребою суспільства та зростанням попиту на магістрів з фізичної терапії, та недостатнім рівнем готовності випускників вищих навчальних закладів до цих видів діяльності; новими вимогами до підвищення якості вищої освіти та недостатньою розробленістю й науковою обґрунтованістю системи професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів, потребою в оновленні програмного, інформаційного і науково-методичного забезпеченням цього процесу; сучасними тенденціями трансформації вищої освіти в умовах глобалізації та євроінтеграції та недостатнім урахуванням позитивного досвіду підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах різних країн світу [4.5].

Сучасна система професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах в умовах соціокультурної інтеграції в Європейське співтовариство повинна орієнтуватися на стратегічні орієнтири і базові принципи розвитку реабілітаційної сфери : біопсихосоціальну модель захворювання, міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я, концепцію салютогенезу. Біопсихосоціальна модель захворювання забезпечує міждисциплінарний, системний підхід в сучасній медико-соціальній реабілітації. Згідно цій моделі, кожне захворювання розглядається на біологічному, психологічному і соціальному рівнях і передбачає застосування реабілітаційних заходів у всіх трьох напрямках. Саме біопсихосоціальна модель захворювання була взята за основу міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я. Салютогенез - це концепція необхідності розвитку потенціалу позитивних змін, які застосовуються для обґрунтування виховних і педагогічних заходів в реабілітації для виховання здорового способу життя.

4.2. Сучасна концепція професійної підготовки.

Сучасна концепція підготовки майбутніх фізичних терапевтів базується на методологічному, теоретичному та практичному компонентах, які є взаємопов'язаними, взаємодіючими та взаємозалежними один від одного [4,5].

Методологічний компонент відображає реалізацію методологічних підходів (компетентнісного, аксіологічного, суб'єктно-діяльнісного, парадигмального, акмеологічного, синергетичного, системного та культурологічного) до професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах.

Застосування компетентнісного підходу дозволяє: забезпечити інтегровану професійну підготовку майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності на основі отриманих знань, умінь і навичок, неперервність їх професійного розвитку та цілеспрямованої орієнтації на ефективне виконання завдань, пов'язаних з відновленням, збереженням і зміцненням здоров'я людини; здійснити перехід на компетентнісно орієнтовану парадигму організації науково-дослідної діяльності майбутніх фізичних терапевтів, сутністю якої є урахування не лише галузевої специфіки майбутньої реабілітаційної діяльності, але послідовне забезпечення можливості вибору студентами індивідуальної траєкторії в науково-дослідній роботі [3].

Реалізація аксіологічного підходу дозволяє сформувати ціннісне ставлення майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності, що забезпечує розвиток їх цільових установок, орієнтацію на активну життєву позицію та творчість; усвідомлення значущості цієї діяльності, сприйняття її як сфери самоактуалізації, самореалізації та самоствердження.

Суб'єктно-діяльнісний підхід у вищій реабілітаційній освіті зорієнтований на розвиток таких соціально та професійно важливих характеристик майбутніх фізичних терапевтів, як: інтелектуально-когнітивні властивості: компетентність, професіоналізм, загальна культура, ерудиція, володіння сучасними реабілітаційними технологіями; усвідомлення поставлених завдань і установок

реабілітаційної діяльності на всіх етапах її реалізації, здатність до самостійного їх визначення та вирішення; здатність до самостійного внесення необхідних коректив у реабілітаційну діяльність; здатність і прагнення до морального вибору, його обґрунтування та самовизначення в складних проблемних ситуаціях, що виникають у процесі здійснення професійної діяльності; здатність до рефлексії як важливої умови саморегуляції та самоуправління; спрямованість на саморозвиток, самовдосконалення; здатність до реалізації творчого потенціалу; здатність до встановлення контакту і продуктивної взаємодії з реабілітантами; морально-ціннісні властивості: гуманність, справедливість, емпатія; вольові властивості: працездатність та наполегливість.

Реалізація парадигмального підходу забезпечує системний та багатовимірний розгляд щодо проектування цілей навчання майбутніх фізичних терапевтів і його складових на основі певних освітніх концептуальних схем, які прийняті в якості зразка вирішення дослідницьких завдань.

Упровадження акмеологічного підходу у вищу освіту передбачає стимуляцію розвитку творчих здібностей та актуалізацію творчого потенціалу майбутніх фізичних терапевтів, дозволяє підвищити їх мотивацію та мобілізувати внутрішні особистісні ресурси на шляху досягнення успіхів та зростання в науковій і професійній діяльності, що забезпечується формуванням акмеологічної спрямованості особистості.

Реалізація синергетичного підходу в професійній підготовці майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах полягає в постійному оновленні змісту, форм і методів навчання шляхом інтеграції традиційних та інноваційних його аспектів, що характеризується такими принципами і властивостями, як відкритість, самоорганізація, саморозвиток, креативність і нелінійність мислення, кооперативна взаємодія і взаємодопомога, управління і самоврядування тощо. Застосування системного підходу дозволяє розглянути професійну підготовку майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах як систему, яка характеризується цілісністю та єдністю, взаємодією та взаємозв'язком її структурних складових.

Упровадження культурологічного підходу в професійну підготовку майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах передбачає такі концептуальні трансформації основних структурних компонентів вищої освіти: на рівні освітніх цілей – сформувати професійну культуру майбутніх фізичних терапевтів; на рівні змісту вищої освіти – посилити культурологічну складову; на рівні педагогічних технологій – спрямувати зусилля на діяльнісне засвоєння майбутніми фізичними терапевтами культурних норм і цінностей; на рівні освітнього середовища – створити культуронасичене середовище навчання; на організаційно-управлінському рівні – сформувати організаційну культуру вищого навчального закладу; на результативному рівні – сформувати особистість майбутнього фізичного терапевта як суб'єкта культури.

Теоретичний компонент передбачає теоретичне обґрунтування сутності та структури готовності майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності, розроблення концепції при конструюванні системи професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах, розроблення та теоретичне обґрунтування моделі професійної підготовки майбутніх магістрів з фізичної терапії у вищих навчальних закладах, визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності.

Особливості професійної підготовки фізичних терапевтів вимагають особливостей застосування професійно-освітніх технологій, умов їх реалізації в процесі професійної підготовки студентів. Зокрема, це стосується: змісту навчання, його обов'язкової та вибіркової частин, сформованих відповідно до вимог освітньо-професійної програми; дотримання структурно-логічного взаємозв'язку між навчальними дисциплінами, розподіленими за різними циклами підготовки; організаційно-методичних умов реалізації інтегративно-диференційованого підходу до структурування змісту циклу дисциплін професійної підготовки; рівня методичної та психолого-педагогічної підготовки викладачів закладів вищої освіти; рівня матеріально-технічного забезпечення навчального процесу закладу вищої освіти.

World Confederation for Physical Therapy (WCPT) рекомендує включення широкого спектру дисциплін в освітній стандарт підготовки фізичних терапевтів: фундаментальні біомедичні науки (функціональна анатомія, фізіологія, спортивна фізіологія, патологія та ін.); поведінкові, соціальні та педагогічні науки (загальна та спеціальна психологія і педагогіка, етика, соціологія та ін.); науки про рух і фізичну активність (кінезіологія, кінематика, біомеханіка, теорія та методика фізичної культури ін.); медичні науки (долікарська допомога, спеціальна гігієна та ін.); предмети реабілітаційного блоку (основи фізичної терапії, методи фізичної терапії, основні методи релаксації, гідрокінезотерапія, навчання ходьбі, мануальна терапія, нейрофізіологічні методи реабілітації, психомоторика, масаж, фізіотерапія ін.), а також методологію досліджень і функціональні методи діагностики [2]. Відповідно до вимог міжнародних організацій, що займаються регулюванням професійної, освітньої та практичної діяльності фізичних терапевтів, обов'язковим компонентом навчальних програм бакалаврського та магістерського рівнів для цих спеціальностей є навчальні практики з мінімальною тривалістю 1000 годин.

Визначені особливості повинні бути враховані в процесі розробки технології формування професійної компетентності майбутніх фізичних терапевтів. Навчально-професійна підготовка майбутніх фізичних терапевтів повинна бути спрямована на скорочення розриву між модельними характеристиками фахівця, що вимагає професіограма (модель професії), та реально існуючими якостями студентів, реалізацію найбільш оптимального співвідношення між ними. Саме такий підхід забезпечить особистісно орієнтовану професійну підготовку майбутніх фізичних терапевтів, формування високого рівня їхньої професійної компетентності.

Практичний компонент передбачає функціонування системи професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах на основі трансформації змісту вищої освіти, впровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес та розроблення навчально-

методичного забезпечення професійно орієнтованих дисциплін, оволодіння якими сприятиме підвищенню конкурентоспроможності фізичних терапевтів та досягнення ними відповідних вершин у роботі [6].

Професійна діяльність фізичного терапевта характеризується високим рівнем відповідальності за життя та здоров'я пацієнтів. Вона відбувається в умовах динамічних міжособистісних відносин, підвищеного емоційного вигорання, співпричетності до чужих проблем, переживань, стресових чинників тощо. Фізична терапія відрізняється від інших видів реабілітації специфікою застосованих методів і засобів, де головною діючою особою виступає фізичний терапевт, який лише в умовах довірливих стосунків і взаємопорозуміння з пацієнтом здатен реалізувати індивідуально підібрану для нього програму реабілітації. Здійснення реабілітаційної діяльності пов'язано з роботою в мультидисциплінарній команді та необхідністю постійних міжособистісних контактів із колегами, лікарями, ерготерапевтами, психологами, соціальними працівниками, послуги яких можуть надаватися пацієнтам фізичного терапевта одночасно або послідовно. Реабілітаційно-оздоровчі послуги надаються пацієнтам різного віку та статі, із різними захворюваннями, специфіка яких впливає на спосіб їхнього життя, відношення до роботи, до оточуючих людей, самого себе.

Формування ціннісного ставлення фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності розглядається як складний динамічний процес, метою і результатом якого є позитивна професійна ідентифікація, сприйняття ними майбутнього працевлаштування як сфери їхньої самоактуалізації та самореалізації, що детермінується високим рівнем вмотивованості, стійким інтересом, бажанням і внутрішньою потребою в професійному зростанні. Сучасна система професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах в умовах соціокультурної інтеграції в Європейське співтовариство повинна відповідати світовим і європейським стандартам вищої освіти та сучасним стратегічним орієнтирам розвитку реабілітаційної сфери.

Пріоритетними напрямками удосконалення професійної підготовки фахівців

із фізичної терапії вважаємо такі: удосконалення стандартів вищої освіти; зміну вимог до вступу на курс фізичної терапії; залучення фахівців у сфері фізичної терапії до процесу розробки змісту освітніх програм та організації навчання; корекцію змісту навчальних програм; забезпечення клінічної освіти та фахової підтримки студентів-практикантів; впровадження науково-доказової практики; зміну вимог до професійної кваліфікації викладачів практичного навчання; спеціалізацію магістерської підготовки фахівців із фізичної терапії; покращення зворотного зв'язку між університетами та закладами охорони здоров'я і соціального захисту; активне використання співпраці університетів із громадськими організаціями; впровадження ефективних механізмів акредитації освітніх програм і сертифікації кваліфікацій фізичних терапевтів; інтеграцію в європейський і світовий освітній простір.

Висновки

1. Сучасна система професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах повинна орієнтуватися на стратегічні орієнтири і базові принципи розвитку реабілітаційної сфери : біопсихосоціальну модель захворювання, міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я, концепцію салютогенезу та Соціальну доктрину Європейського Союзу.

2. Сучасна концепція підготовки майбутніх фізичних терапевтів базується на методологічному, теоретичному та практичному компонентах, які є взаємопов'язаними, взаємодіючими та взаємозалежними один від одного.

Методологічний компонент відображає реалізацію методологічних підходів (компетентнісного, аксіологічного, суб'єктно-діяльнісного, парадигмального, акмеологічного, синергетичного, системного та культурологічного) до професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах.

Теоретичний компонент передбачає теоретичне обґрунтування сутності та структури готовності майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної

діяльності, розроблення концепції та теоретичне обґрунтування моделі професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах, визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості готовності майбутніх фізичних терапевтів до наукової і професійної діяльності.

Практичний компонент передбачає функціонування системи професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах на основі трансформації змісту вищої освіти, впровадження інноваційних освітніх технологій у навчально-виховний процес та розроблення навчально-методичного забезпечення професійно орієнтованих дисциплін.

3. Система професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах в умовах соціокультурної інтеграції глобалізованого суспільства в Європейське співтовариство повинна відповідати світовим і європейським стандартам вищої освіти та сучасним стратегічним орієнтирам розвитку реабілітаційної сфери.

Анотація. Розглянуто сучасну систему професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах, яка повинна орієнтуватися на біопсихосоціальну модель захворювання, міжнародну класифікацію функціонування, обмежень життєдіяльності і здоров'я, концепцію салютогенезу. Уточнено концепцію професійної підготовки майбутніх фізичних терапевтів у вищих навчальних закладах, що базується на методологічному, теоретичному та практичному компонентах, які є взаємодіючими та взаємозалежними. Обґрунтовано пріоритетні напрямки удосконалення професійної підготовки фахівців із фізичної терапії.